

Oeverzwaluwen in Groningen in 1993

Jan Glas

Net als in voorgaande jaren zijn in 1993 de Groninger Oeverzwaluwen geïnventariseerd. Landelijke cijfers voor 1992 zijn na herwaardering door nog enkele nagekomen inventarisatie-gegevens getaxeerd op 9440 broedparen (H.N. Leys).

In 1993 waren er 1465 broedparen in Groningen. Dat zijn er zo'n 40 minder dan in 1992. Op een totaal van 1465 paren is dat een kleine achteruitgang, namelijk 3%. Toch kan je weer spreken van een prima bezetting.

Voor heel Nederland komt het aantal bezette nesten in 1993 voorlopig uit op 9350. Ook landelijk is er dus een kleine achteruitgang. Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van 1993.

Tabel 1. Oeverzwaluwbroedparen in Groningen 1992-1993. Voor gegevens vanaf 1979 zie De Grauwe Gors 21(3).

Locatie	1992	1993
Veendam-Woortmanslaan	63	60
Lauwersmeer	814	724
Harkstede-Borgmeren	81	155
Harkstede-roeibaan	75	10
Sellingerbeetse	7	24
Zuidbroek-Botjes zandgat	203	303
Opende-Strandheem	21	52
Nieuwe Pekela-Heeresmeer	0	16
Midwolderplas	0	10
grens Friesland	74	56
Stadskanaal-snelweg	152	54
Den Andel-Rixona	12	?
Winschoten-Ulsda	1	0
Nuis/Marum-Dijkzand	2	1
Totaal	1503	1465

Naar aanleiding van het vorige verslag in *De Grauwe Gors* kreeg ik enkele leuke reacties zoals van een wel erg kleine (1 paar) maar zeer bijzondere broedplaats: in een composthoop!

Ook kwam er een positieve reactie op mijn verzoek om aandacht te schenken aan een mogelijke broedplaats bij Rixona.

Bijzonderheden per kolonie

Woortmanslaan. De kolonie bevindt zich in een in vol bedrijf zijnde zandwinning met vooral hoge steile wanden vanwege een dikke laag winbaar zand die hier voorkomt.

De Oeverzwaluwen broedden niet meer in de beschermde wand, maar verplaatsten zich door het terrein, steeds de afgraving volgend. Door de alsmaar groter wordende afstand tot het recreatiegebied komt verstoring niet of nauwelijks voor.

Lauwersmeer. In totaal waren er 724 bewoonde nesten in het Lauwersmeergebied.

De verdeling over de verschillende kolonies ziet er zo uit:

- slootoever voor de Bosschuur	302
- slootoever bij de molen	100
- depot militair terrein	105
- slootoever militair terrein	159
- depot bungalowpark Suyderoogh	58

De wand in het Ballastplaatbos is in 1993 onbewoond gebleven. Vermoedelijk heeft een deel van deze broedparen de voorkeur gegeven aan een tijdelijk depot op het terrein van het bungalowpark Suyderoogh. Ook zijn er door de zwaluwen pogingen ondernomen om nestpijpen te graven in de lage taluds van nieuw aan te leggen vijvers op hetzelfde terrein.

De vier andere kolonies broedden weer in voor dit doel recht afgegraven taluds.

Harkstede Borgmeren en roeibaan. Nu de omstandigheden bij de roeibaan door vergraving minder goed zijn geworden, had een groot gedeelte van de roeibaan-kolonie weer gekozen voor de oude locatie bij de Borgmeren. Jammer genoeg was dit een depot van waaruit zand werd getransporteerd, maar de zwaluwen (137 paartjes) zijn tot en met het uitvliegen van het eerste broedsel met rust

gelaten. Verder waren nog kleine kolonies her en der verspreid langs de lage oevers van de zandwinplas.

Ondanks woningbouwplannen gaat de zandwinning nog een aantal jaren door. Met de recreatieondernemer en het gemeentebestuur van Slochteren is afgesproken dat er voor vervangende nestgelegenheid wordt gezorgd bij beëindiging van de zandwinning.

Botjes-zandgat Zuidbroek. Dit was na de Lauwersmeer de grootste kolonie van onze provincie. In 1992 werden er 203 bewoonde broedholten geteld, in 1993 was dit aantal opgelopen tot 303.

De zwaluwen waren erg vroeg aanwezig: op 28 maart werden de eerste gezien.

De wand strekt zich uit over een paar honderd meter en was enkele meters hoog. De vermoedelijke bunzing die in voorgaande jaren voor overlast zorgde kreeg daardoor geen kans.

Er was geen verstoring, de recreatie is geconcentreerd aan de andere zijde van de zuigput. De zuigput is van eigenaar verwisseld. Hopelijk kan met deze net zo'n goed contact worden opgebouwd als met de firma Kremer.

Friese grens en Strandheem Opende. Bij de Friese grens was weer een leuke kolonie van 52 broedpaartjes. Vermoedelijk doordat het terrein niet betreden mocht worden vond hier geen verstoring plaats. Bovendien ligt op een steenworp afstand Strandheem, een druk bezocht recreatiegebied dat van veel kanten toegankelijk is. Het gedeelte dat nog als zandwinning in bedrijf is ziet er onoverzichtelijk uit door de overal verspreid liggende hopen grond en zand van uiteenlopende kwaliteit. Hierin nestelden twee kolonies van resp. 28 en 24 paartjes.

Nieuwe Pekela - Heeresmeer. Voor dit gebied zou ik graag een avifaunist willen noteren om een oogje in het zeil te houden. Er is hier veel verstoring, zowel door recreanten als vanwege de zandwinning. Het moet toch mogelijk zijn

om ook in de toekomst hier de Oeverzwaluwen te kunnen laten broeden. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de auteur.

Midwolderplas. 10 paartjes is een schatting aan de hand van vliegende vogels in de broedtijd. Een nestwandje is hier niet gevonden.

Stadskanaal. Er is al enkele jaren een kolonie in een gronddepot langs de gereconstrueerde autoweg Veendam - Stadskanaal tegenover de afslag Gasselte. In verband met oplevering is het terrein afgewerkt en beplant. Een gedeelte van het depot is door de provincie in stand gehouden voor de Oeverzwaluwen.

Nuis-Marum Dijkzand. Naar aanleiding van het vorig verslag in de *De Grauwe Gors* kreeg ik van Aaldrik Molema nog een leuke aanvulling. De aantallen zijn weliswaar niet groot (2 paar in 1992 en 1 paar in 1993) maar de locatie is zeer bijzonder, namelijk een composthoop. Deze bestaat uit ruige stalmest gemengd met tuinaarde en ligt op het terrein van een zand- en grindhandel.

Kunstwanden

In *Het Vogeljaar* (1993:4) publiceerde Dick A. Jonkers een voorlopig overzicht van kunstwanden voor Oeverzwaluwen.

Een kunstwand bestaat uit een voorkant opgetrokken uit betonblokken of betonplaten met daarin gaten/uitsparingen met eenzelfde diameter als de ingang van een normaal nest. Tegen de achterkant van deze betonwand worden dan enkele meters zand gestort, waarin de Oeverzwaluwen in het verlengde van de nestopening een nestpijp en nestkom kunnen uitgraven.

Na het broedseizoen wordt het oude nestmateriaal door leden van een plaatselijke vogelwerkgroep verwijderd en de nestpijp wordt opnieuw met zand gevuld. Dit is nodig omdat oude nesten niet weer worden gebruikt.

Als het een beetje meezit graven de zwaluwen het volgende broedseizoen weer een nieuw hol achter de uitsparing in de betonwand.

Tabel 2. Overzicht van kunstwanden in Nederland. Bronnen: t/m 1992 Het Vogeljaar, plannen en realisering van wanden in 1993 en 1994 Dick Jonkers pers.med.

bouw- jaar	locatie	initiatief- nemer	aantal holen	aantal bewoond
1985	Rijswijk (Gld)	Rijkswaterstaat	290	275
1986	Utrecht	Rijkswaterstaat	260	0
1986	Uden	Vogelwacht Uden	50	46
1989	Harderwijk	Vgw. NW.Veluwe	50	0
1990	Stroe	IVN Lunteren	180	0
1990	Eindhoven	Vwg. De Kempen	?	?
1991	Zoetermeer	Vwg. Zoetermeer	300	?
1992	Schinveld	Vwg. Limburg	250	?
1992	Beesd	Vwg. Culemborg	30	?
1992	Den Bosch	Vwg. Den Bosch	.	.
1992	Breda	Vwg. Westbrabant	.	.
1992	Liempde	Nwg. Liempde	.	.
1992	Naarden	Rijkswaterstaat	.	.
1992	Bathmen	Vwg. Bathmen	225	.
1992	Ureterp	De Vogelhelling	200	1
1993	Oostaan	Vwg. Twiske	90	.
1993	Oudekerk	plannen		
1993	Philipsdam	plannen		
1993	Nieuwegein	plannen		
1994	Franeker	plannen		
1994	IJsselstein	plannen		
1994	Opeinde (Frl)	Vwg. De Pijn		

Het is de bedoeling de resultaten en ervaringen met kunstwanden meer gecoördineerd te verzamelen. Eventuele fouten of teleurstellingen kunnen zo worden vermeden.

Er zijn op dit moment, voorzover bekend op 22 locaties kunstwanden gerealiseerd of in voorbereiding. Het aantal broedholen per wand is gemiddeld 180. Dit betekent dat over enkele jaren voor ongeveer de helft van onze populatie Oeverwaluwen broedmogelijkheden aanwezig zijn in kunstmatige oevers.

Een nieuw systeem.

Tot dusver werden de wanden opgetrokken uit zogenaamde B2-blokken. Dat vergt een stevige fundering en veel metsel- en stucwerk. Zelfs met zelfwerkzaamheid kwam de prijs toch nog op zo'n f 50.000,-.

Het nieuwe systeem betreft Prefab betonelementen voorzien van invliegopeningen en uitgevoerd in een natuurlijke kleur. Een wand van dit zogenaamd "vogelvriendelijk beton" is onlangs gebouwd langs de Schipbeek bij Bathmen in Overijssel.

Dit idee vergt weinig zelfwerkzaamheid en is bovendien 10 à 20% goedkoper.

Oproep

Voor broedgegevens en/of bijzonderheden hou ik mij weer van harte aanbevolen. Ook roep ik mensen op volgend jaar mee te doen met de inventarisatie van de Oeverwaluwen in Groningen.

Dankwoord

De volgende mensen hebben gegevens verstrekt en/of beschermende maatregelen getroffen: Gerrit Altena, Nico Beemster, Henk Dijkstra, T. Haaima, Willem Hesseling, Henk Hut, Emo Klunder, Ben Koks, Sietse Krab, Nico de Vries, Aldrik Molema, W. Oldenkamp, Van der Wal, WEB, het Ministerie van Defensie, Staatsbosbeheer en de Provincie Groningen.

Ik dank de heer G.M van de Heyden uit Noordlaren voor het sturen van het artikel uit *Cobouw*.

*Jan Glas. Kappershutenweg 11
9627 TD Hellum. Tel. 05983-1846*